

Werkplekleren

Visietekst van het GO!

3 juli 2015

GO! onderwijs van de
Vlaamse Gemeenschap

Samenvatting

In beroepsgerichte opleidingen is het belangrijk om in te zetten op het overbruggen van de kloof tussen het aanbod vanuit het onderwijs en de vraag vanuit de arbeidsmarkt. De laatste jaren wordt dit meer en meer uitgedrukt in noodzakelijke competenties die aan een bepaald beroep worden gekoppeld.

Onder meer het decreet op de Vlaamse kwalificatiestructuur bepaalt de referentiekaders om opleidingen vorm te geven die leiden naar erkende kwalificatiebewijzen met civiel effect.

Om het competentieniveau van lerenden efficiënter af te stemmen en om vanuit de opleiding gericht te kunnen inspelen op de wijzigende omstandigheden op de arbeidsmarkt, is het belangrijk om de praktijk van het werk naar de opleiding te brengen. Leren op de werkplek maakt kennis en vaardigheden immers direct toepasbaar in de praktijk. Het leerproces tijdens de opleiding kan zo levensechter ingevuld worden omdat de noodzakelijke competenties in een reële werkomgeving worden aangeleerd dan wel inge oefend.

In onderstaande tekst wordt eerst aandacht gegeven aan onze invulling van het begrip 'werkplekleren' en de opportuniteiten die werkplekleren biedt binnen beroepsgerichte opleidingen.

Vervolgens belichten we de opportuniteiten van een leerweg in beroepsgerichte opleidingen die 'leren op school' en 'leren op de werkvloer' als evenwaardige componenten omvat, het zogenaamde 'dual leren'. De opportuniteiten kunnen pas ten volle worden gerealiseerd als een aantal belangrijke randvoorwaarden vervuld is. We moeten alert zijn voor een aantal valkuilen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Visie op werkplekleren	4
1.1. Wat is werkplekleren?	4
1.2. Waarom inzetten op werkplekleren?	4
1.3. Kwaliteit van werkplekleren	5
1.4. Valkuilen	5
1.5. Werkplekleren in alle onderwijsvormen en -niveaus	5
1.6. Het GO! als voortrekker	6
1.7. Implementatiestrategie en aandachtspunten	7
2 Duaal leren: een nieuwe leerweg	8
2.1. Korte historiek	8
2.2. Duaal leren als methodiek	8
2.3. Pilots	10

1| Visie op werkplekleren

1.1. Wat is werkplekleren?

Werkplekleren kennen we in theorie en praktijk onder verschillende namen en vormen (stages, praktijklessen, leerwerkopleidingen e.d.). Het is een echt containerbegrip geworden met als gevolg dat het geregeld op verschillende manieren geïnterpreteerd wordt. De verschillende invullingen die er nu zijn, moeten alleszins beter op elkaar afgestemd worden. Essentieel is dat het om een didactisch concept gaat waarbij men leren binnen een 'authentieke' werksituatie beoogt. Een heldere begripsomschrijving is evenwel nodig, willen we met zijn allen dezelfde taal spreken.

Het GO! behoudt de term 'werkplekleren' voor het aanleren en inoefenen van algemene en beroepsgerichte competenties in een *reële* werksituatie, een werksituatie die vanuit het perspectief van opleiden ook een *leersituatie* is. Het GO! acht het cruciaal dat leerlingen die voorbereid worden op de arbeidsmarkt de nodige kennis, vaardigheden en attitudes in een volwaardige arbeidscontext kunnen verwerven. Stage valt hieronder.

Indien werkplekleren in een reële arbeidssituatie niet haalbaar, niet wenselijk of in een leertraject nog niet aan de orde is, kunnen ook andere invullingen van authentiek leren zeer waardevol zijn. Het betreft dan leersituaties die zo dicht mogelijk de reële arbeidssituatie benaderen. We denken dan aan miniondernemingen, games waarin een arbeidscontext wordt gestimuleerd, bedrijfsbezoeken e.d.

Beide invullingen van 'leren binnen een authentieke werksituatie' (ofwel op een reële werkplek ofwel via een leersituatie die zoveel mogelijk de reële arbeidssituatie benadert) houden kansen in op een pedagogisch-didactische toegevoegde waarde.

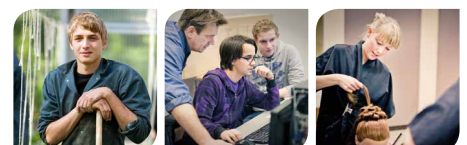
1.2. Waarom inzetten op werkplekleren?

Dat het GO! het belang van werkplekleren onderkent, blijkt duidelijk uit het GO! memorandum 2014: "Onder werkplekleren verstaat men leren in een echte werkomgeving, werkplekleren werkt motiverend, zorgt voor variatie in de opleiding, leert leerlingen noodzakelijke werkattitudes aan en zorgt ervoor dat scholen onderwijs kunnen organiseren met hedendaagse middelen en apparatuur. Het is een meer realistische en intensievere vorm van stages."

Sedert 1 september 2014 zijn stages verplicht voor zesdejaars TSO en BSO en zevendejaars BSO. Voor het GO! is een uitbreiding van de stageverplichting naar het vijfde jaar dan ook mogelijk en in een aantal gevallen zelfs wenselijk.

Iedereen is het erover eens dat we, in het kader hiervan, meer en beter moeten samenwerken met het bedrijfsleven. Elk technisch vak, ieder beroep, laat zich aanleren in stadia: van beginnening – gevorderd – ervaren tot expert. Stap voor stap moet de leerling de nodige competenties verwerven waarbij hij via reflectie een hoger niveau van zelfsturing behaalt. Dit proces begint (meestal) op school en loopt het leven lang door op het werk. **In dit leerproces hebben instructie, simulatie en werkplekleren elk een rol.**

Werkplekleren past in de globale visie van het GO! op leren en in onze visie op **competentiegericht onderwijs**. Onze leerplannen voor beroepsgerichte opleidingen gaan uit van een integratie van theorie en praktijk en we streven

1| Visie op werkplekieren

ernaar om met motiverende en competentiegerichte taken te werken in betekenisvolle en authentieke contexten. Toch richt werkplekieren zich niet enkel op het verwerven van beroepsgerichte competenties maar ook op algemene competenties. De focus ligt dus op leren in de brede betekenis van het woord. Als methodiek maakt werkplekieren het voor scholen mogelijk om een brede kijk te hebben op de maatschappij en zorgt het ervoor dat de actualiteit van leerplannen gegarandeerd wordt, dat leerkrachten zich verder kunnen professionaliseren en dat leerlingen actuele technieken en beroepsattitudes aanleren.

Daarnaast krijgt werkplekieren ook een plaats in het proces van **onderwijsloopbaanbegeleiding**. De overgang van de opleidingsfase naar de fase van arbeid en een leven lang leren is belangrijk voor de leerling. Een goede voorbereiding hierop, met aandacht voor de ontwikkeling van een arbeidsidentiteit (de relatie tussen wie men is en de arbeid die men wil doen), beschouwen we dan ook als een wezenlijk onderdeel van onderwijsloopbaanbegeleiding.

Vervolgens is werkplekieren ook een belangrijk instrument dat we kunnen inzetten om het aantal vroegtijdige schoolverlaters en de ongekwalificeerde uitstroom te beperken. Het heeft indirect ook gevolgen voor de strijd tegen de jeugdwerkloosheid.

1.3. Kwaliteit van werkplekieren

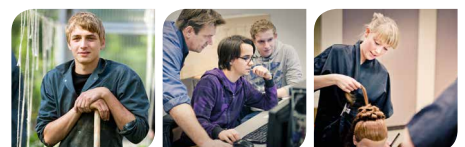
Ook al biedt werkplekieren voor alle betrokken partijen heel wat voordelen op korte en lange termijn, toch is een **kwaliteitsvolle aanpak** ervan cruciaal. Opdat dit zeker een succesverhaal zou zijn, moeten we onder meer de inhoudelijke randvoorwaarden bekijken (bijv. afstemming tussen wat op school en wat op de werkplek wordt geleerd), moeten we de begeleiding en de beoordeling ter harte nemen, is er nood aan professionele mentoren op de werkplek en zo meer.

1.4. Valkuilen

Op het vlak van effectiviteit is er aandacht nodig voor de leeropbrengsten. **Door een aantal factoren kunnen de leeropbrengsten beperkt zijn.** Zo bestaat het gevaar dat het leerproces onderbelicht wordt omdat op de werkplek vooral gefocust wordt op het werkproces of dat leerlingen door een gebrek aan reflectie te weinig leerervaringen opdoen aan de hand van hun werkervaringen. Als er leervragen ontstaan, geeft men er soms onvoldoende gevolg aan binnen het schoolse leren. Een gebrekkige afstemming van ieders rol en verantwoordelijkheid tussen leraren en mentoren op de werkplek is te vermijden.

1.5. Werkplekieren in alle onderwijsvormen en -niveaus

Het GO! is voorstander van goed uitgebouwde samenwerkingsverbanden met bedrijven/instellingen. Die kunnen heel wat leerkansen inhouden en vaak een echte toegevoegde waarde genereren voor leerlingen. Op voorwaarde evenwel dat de activiteiten te linken zijn aan leerplandoelstellingen en passen binnen het pedagogisch project van de school.

1| Visie op werkplekleren

Binnen de matrix die momenteel opgesteld wordt om de studierichtingen in domeinen te clusteren is het GO! voorstander om werkplekleren mogelijk te maken binnen zowel de doorstroomgerichte, de dubbele finaliteit als de arbeidsmarktgerichte opleidingen. Uiteraard zal dit op een andere manier worden ingevuld.

Ook binnen het BuSO, het DBSO, het secundair volwassenenonderwijs, het HBO5, de SLO en het DKO is werkplekleren mogelijk en wenselijk.

1.6. Het GO! als voortrekker

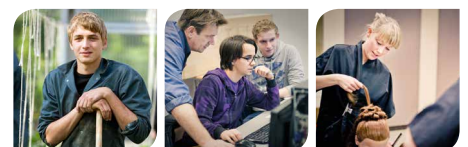
Het GO! heeft steeds gekozen om voortrekker te zijn in het uitbouwen van initiatieven rond de relatie tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Onderstaande voorbeelden tonen dit duidelijk aan.

- Aanstelling van een opdrachthouder onderwijs-arbeid binnen de afdeling Onderwijsorganisatie en -personeel van de centrale diensten van het GO!
- TECHNO+: initiatief van het GO! en de bedrijfswereld (<2001)
- Deelname van verschillende scholen aan proeftuinprojecten onder minister Vandenbroucke (<2008)
- ESF-project rond werkplekleren 'Innovatie Talenten stimuleren door leren en werken' (2013<)
- Samenwerkingsovereenkomsten GO!-VDAB (2007 & 2015)
- Samenwerkingsovereenkomst onderwijs en toeristische sector (21/10/2014 – geïnitieerd door het GO!)
- Proefwerkproject GO!-Unizo-VDAB: observatiestage voor ASO-leerlingen (dec. 2015)
- Via de stuurgroep Volwassenenonderwijs heeft het GO! steeds een trekkersrol opgenomen, cf. de visietekst 'Een visie op werkplekleren in de curricula van het secundair volwassenenonderwijs' en de uitrol van verschillende OKOT-trajecten (onderwijskwalificerende trajecten i.s.m. de VDAB).

De vzw Techno+ en het ESF-project 'Innovatie Talenten stimuleren door leren en werken' verdienen bijzondere aandacht. Die leidende rol van het GO! moet versterkt worden. Het voorbeeld van de vzw Techno+ toont duidelijk aan dat inzetten op de relatie tussen onderwijs en arbeid en daarbinnen op werkplekleren als concept, voor onze scholen en dus voor onze leerlingen een toegevoegde waarde betekent.

Het grote uitgangspunt van Techno+ is de herwaardering en kwaliteitsverbetering van het (nijverheids)technisch en wetenschappelijk onderwijs, met de nadruk op competentiegericht denken en leren op de werkplek. Alle partners engageren zich om de positieve (media)belangstelling voor technologie, wetenschap, technische studies en technische beroepen te stimuleren. Rekening houdend met de sociaaleconomische realiteit wil Techno+ de netwerking tussen het technisch en wetenschappelijk onderwijs en het bedrijfsleven stimuleren. Andere aandachtspunten zijn de samenwerking over de onderwijsvormen heen, het belang van technologisch innovatief denken en de aandacht voor kwaliteit, veiligheid en milieu. Bedrijven, het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap en het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen zijn de kernpartners van Techno+.

In april 2013 kreeg Techno+ haar project 'Talenten stimuleren door leren en werken' door het ESF goedgekeurd. Het ESF-agentschap daagt organisaties uit acties op te zetten die het functioneren van de arbeidsmarkt duurzaam verbeteren. Dat doet het met zowel Europese als Vlaamse middelen.

1| Visie op werkpleklers

Met verschillende scholen, bedrijven en andere partners wordt in het project gewerkt, in veel studiegebieden, onderwijsvormen en sectoren. De ambitie is om vanuit deze opgezette samenwerkingsverbanden, vertrouwen en expertise tussen deze partners op te bouwen. Als output van het project worden twee handleidingen tot samenwerken en werkpleklers voor scholen en bedrijven opgeleverd. De input voor deze handleidingen wordt verzameld door met de scholen en de bedrijven samenwerkingsverbanden tot stand te brengen. De handleidingen werden in juni 2015 afgewerkt tot bruikbare instrumenten.

1.7. Implementatiestrategie en aandachtspunten

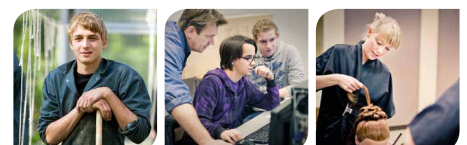
Er is nood aan een vereenvoudigd en werkbaar juridisch kader voor het brede spectrum van werkpleklers. Vanuit de Pedagogische begeleidingsdienst werden scholen geïnformeerd over de lacunes in de huidige regelgeving. De wetgeving over activiteiten extra muros en stage dekt niet het gehele scala van werkpleklers. Deze thematiek wordt meegenomen in onderhandelingen over de nieuwe omzendbrief Werkpleklers die in volle ontwikkeling is.

Het GO! pleit ook voor een duurzaam overleg tussen de beleidsdomeinen Onderwijs en Werk voor de creatie van kwaliteitsstandaarden en de controle daarop. Tegelijk met de professionalisering van de leerkrachten en de hogere kwalificaties die wij van hen verlangen, vraagt het GO! ook een sterk uitgebouwde en systematische begeleiding van mentoren en coaches in de bedrijven; eventueel via de regionale technologische centra verder uit te werken met de sectoren (binnen de convenanten). Het GO! wil de bijzondere vormen van werkpleklers binnen het DBSO of Syntra consolideren en alle beroepsopleidingen versterken.

Het blijft ook een uitdaging om voldoende kritische massa te hebben en attractief te zijn voor de bedrijfswereld om werkpleklers verder uit te breiden en om scholen tot open scholen te maken die nog meer gericht zijn op de buitenwereld. Hiervoor zullen we verder moeten inzetten op het stimuleren van flexibiliteit in de schoolorganisatie en op een schoolvisie waarbinnen de ondernemingszin van zowel leerkrachten als leerlingen verder gestimuleerd wordt. Maar het is evenzeer een uitdaging voor de sectoren en bedrijven om voldoende werkplekken beschikbaar te maken en te investeren in het gezamenlijk 'opleiden' van jongeren.

Binnen het project Integraalplannen en de GO! bouwprojecten is het de uitdaging om verder in te zetten op PPS (publiek-private samenwerking), in het bijzonder voor de arbeidsmarktgerichte opleidingen.

Bijzondere aandacht voor attitudevorming, betrokkenheid en sociale vaardigheden zijn cruciale randvoorwaarden bij de uitrol van werkpleklers. Het SODA-atteest is een voorbeeld van hoe scholen hiermee werken.

2| Duaal leren: een nieuwe leerweg

Duaal leren omvat een weloverwogen en doordachte combinatie van leren in een schoolse setting en leren in een arbeidscontext, kortom werkplekleren.

2.1. Korte historiek

In januari 2015 publiceerde de Vlaamse Regering een conceptnota over duaal leren. Deze conceptnota werd onder-
tussen geadviseerd door de VLOR en de SERV. Er werden hoorzittingen gehouden in de gemengde parlementaire
commissie Onderwijs & Werk. Binnen deze commissie werd het standpunt van het GO! toegelicht.

In maart 2015 reisde een delegatie van Techno+ naar Zwitserland om het duaal leren te bestuderen en reisde koning
Filip samen met onze afgevaardigd bestuurder, andere onderwijsverstrekkers, ministers, sectoren en bedrijven naar
Duitsland om het duaal leren te bestuderen.

Niet helemaal nieuw

De ideeën in de conceptnota zijn niet nieuw, sommigen ervaren een déjà vu bij de conceptnota. In de jaren '80 heeft
het HIVA op vraag van minister Geens onderzoek gedaan naar duaal leren. Er was toen ook grote jeugdwerkloosheid.
Er werd gepleit voor een didactisch concept van alternerend leren. Het dilemma was ook toen: bouwen we dit uit als
een didactisch concept voor alle leerlingen of wordt het een categoriaal systeem (met centra deeltijds leren)?

In het verleden hadden we in de VLOR diverse adviezen over deeltijds leren. Er werd onder meer gepleit voor een
doorzichtige opleidingsstructuur, meer trajectbegeleiding, samenwerking tussen de verschillende systemen leren en
werken en meer trajecten op maat.

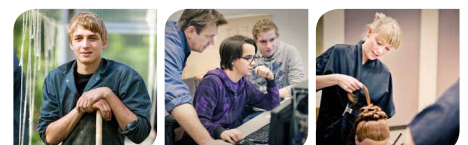
2.2. Duaal leren als methodiek

Binnen het GO! erkennen we de toegevoegde waarde van werkplekleren als methodiek en willen we toegevoegde
waarde creëren door leerwegen te ontwikkelen waarbij leren op school en leren op de werkplek elkaar aanvullen en
versterken. We willen maximaal inzetten op het uitbouwen van duaal leren als volwaardige leerweg. Het zal een be-
langrijke stap betekenen in de modernisering van het secundair onderwijs.

Het GO! ziet in duaal leren een partnerschap tussen onderwijs, bedrijven en sectoren, de VDAB en andere belangheb-
benden om samen het onderwijs vorm te geven. Om die reden is de bereidwilligheid van bedrijven en sectoren om in
dit verhaal mee te stappen de succesfactor. Het zijn de bedrijven en de sectoren die in voldoende plaatsen moeten
voorzien om de lerenden te begeleiden en zo het duaal systeem mee een positieve uitstraling te geven. Tegelijkertijd
is er een bepaalde schaalgrootte nodig van een school of klas om als school attractief te zijn voor bedrijven.

Vanuit het GO! zijn we duidelijk voorstander van duaal leren. Naast de eerder klassieke vorm van opleiden binnen een
overwegend schoolse context vormt het om de volgende redenen een sterk alternatief:

- het functioneel leren wordt bevorderd (doelen uit het leerplan kunnen toegepast worden in een reëel uitvoerings-
niveau);

2| Duaal leren: een nieuwe leerweg

- de competenties van leerlingen worden versterkt door de confrontatie met de eisen en de verwachtingen van het echte werkveld;
- leerlingen kunnen kennismaken met actuele tendensen (zoals gebruik van hoogtechnologisch materieel) binnen de sector;
- sommige leerinhouden worden beter aangeleerd op een authentieke werkplek;
- het is een middel om leermotivatie bij leerlingen te verhogen (kan passen in het actieplan vroegtijdig schoolverlaten);
- het laat leerlingen ten gronde kennismaken met de realiteit van een concrete bedrijfsstructuur;
- de latere keuze voor een job kan meer gefundeerd zijn.

Belangrijke randvoorwaarde voor het GO! is dat binnen het duaal leren voldoende aandacht moet blijven gaan naar algemene vorming. Dit is belangrijk in het kader van een leven lang leren. Ook moeten alle leerlingen kansen krijgen om op de arbeidsmarkt te leren. We willen ook niet eenduidig opleiden voor één arbeidsmarkt. Onze maatschappij en de arbeidsmarkt zijn steeds in beweging en de jobs zullen in de toekomst ook anders zijn. Arbeidsmarktgericht opleiden houdt ook in dat we leerlingen en cursisten moeten leren samenwerken, flexibel zijn en oplossingsgericht werken.

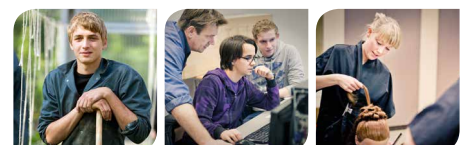
Vanuit het GO! staan we ook positief tegenover het idee om het duaal leren binnen het volledige secundair onderwijs (en volwassenonderwijs) te plaatsen en niet enkel binnen het deeltijds beroepssecundair onderwijs. De conceptnota biedt een opening naar de integratie van het deeltijds beroepssecundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs binnen de modernisering van het SO. Bij die vernieuwing willen we echter bewaken dat de sterke elementen (zoals bv. de trajectbegeleiding en de geïndividualiseerde trajecten op maat van elke leerling uit het DBSO) niet verloren gaan.

Zolang duaal leren als een categoriaal systeem wordt benaderd, zal het 'het laatste station' zijn. Alle arbeidsmarktgerichte opleidingen moeten duaal zijn. We moeten dit wel nuanceren omdat niet alle sectoren voldoende werkplekken ter beschikking kunnen stellen, zeker als het economisch minder goed gaat. Voor de bouwsector kan het bijvoorbeeld wel, voor de kapperssector is dit heel wat minder evident.

We vinden het belangrijk dat elke lerende aan een leertraject begint dat leidt tot een onderwijskwalificatie. Als de onderwijskwalificatie ondanks alle inspanningen, ondersteuning en begeleiding niet behaald wordt, is het belangrijk om in een systeem van gedifferentieerde studiesanctionering te voorzien. Dat zorgt ervoor dat de verworven competenties van de lerende geëxpliciteerd en erkend worden met het oog op doorstroming naar de arbeidsmarkt of het aanvangen van andere onderwijs- of opleidingstrajecten. Het is daarbij belangrijk dat het uitgereikte studiebewijs een civiel effect heeft op de arbeidsmarkt en/of in onderwijs en opleiding.

Vanuit het GO! kiezen we ervoor om proactief contacten te leggen met sectoren en bedrijven. Samen met Techno + willen we onze scholen maximaal sensibiliseren en ondersteunen bij het uitwerken van het duaal leren.

Van de Vlaamse overheid verwachten we enerzijds een juridisch eenvoudig en werkbaar kader voor duaal leren en anderzijds een rol als stagegever. De Vlaamse overheid heeft als werkgever ook een taak voor leerlingen die niet arbeidsrijp zijn en die een welzijnstraject doorlopen.

2| Duaal leren: een nieuwe leerweg

2.3. Pilots

Binnen de conceptnota wordt verwezen naar het opstarten van pilots in september 2015. In maart 2015 werd door het departement Onderwijs en Syntra Vlaanderen een vergadering met belanghebbenden georganiseerd om de scope voor mogelijke pilots te bepalen. Vanuit het GO! werden twee voorstellen ingediend. Volgens het GO! kan een pilot enkel op voorwaarde dat er een ingeschaalde beroepskwalificatie is. Een pilot omvat ook bij voorkeur verschillende scholen en is steeds een combinatie van SO en DBSO om zo het draagvlak te vergroten en de nadruk te leggen op de integratie van deeltijds beroepssecundair onderwijs in de modernisering van het secundair onderwijs.

In september 2015 zal een oproep rond een pilootproject duaal leren plaatsvinden. In eerste instantie willen we binnen de pilots werken rond randvoorwaarden en partnerschap.

